

Ольга Терещук

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1469-5742>

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
(Львів, Україна)
otereshchuk@ukr.net

УДК 070(477.85-25)"1928/1940":792(477.85)

**СПЕЦИФІКА ВІДОБРАЖЕННЯ
УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРАЛЬНОГО ЖИТТЯ
ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ НА СТОРІНКАХ ЩОДЕННИКА
«ЧАС» (ЧЕРНІВЦІ, 1928–1940 рр.).**

DOI: <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2022-1-13>

На прикладі чернівецького щоденника досліджено особливості висвітлення театральної тематики на сторінках буковинської преси міжвоєнного періоду. Проаналізовано загальні тенденції та жанри, до яких найчастіше зверталися автори цих публікацій. Відстежено основні теми, що розкривали специфіку тогочасного театального руху на Буковині. Визначено коло авторів театально-критичних публікацій. З'ясовано, яким саме проблемам театру приділялося більше уваги, особливо виокремлюються статті, що стосуються об'єднанню українських чернівецьких театральних труп в один репрезентативний національний театр, модернізації репертуару театру. Серед жанрового різноманіття переважає рецензія.

Ключові слова: театральна тематика, газета «Час», Північна Буковина, «Український театр» у Чернівцях, театральна трупа, театральна рецензія.

Постановка проблеми. Українська преса Північної Буковини міжвоєнного двадцятиліття залишається об'єктом уваги сучасних науковців. «Для Буковини даний період ХХ ст. характеризувався обмеженням прав у політичному та культурному житті національних меншин з тимчасовим послабленням наприкінці 20-х років і відновленням тиску на меншини в середині 30-х років» [3, с. 5]. За таких обставин політичні та культурні представники українського суспільства змушені були об'єднуватися у боротьбі за збереження свого національного та культурного характеру. Преса разом із театром відігравала неабияку роль у формуванні та збереженні національної самосвідомості українського

населення Північної Буковини, Бессарабії. «Мистецькі, культурні надбання народу викликають у людині почуття національної свідомості, ідентичності, гордості» [4], тому «обидві конкуруючі сторони повністю здавали собі справу з важливості культурного розвитку для кожної нації» [2, с. 354].

В умовах стану облоги, королівської диктатури буковинські українці все ж творили та розвивали національну культуру. В цей період у Чернівцях заснуються нові театральні колективи, що діють як самостійні одиниці чи працюють як секції при певних просвітньо-культурних товариствах, активно розвивається український аматорський театральний рух на провінції. З огляду на це наявність публікацій театральної тематики у друкованих органах була неминучою. Українська регіональна преса Північної Буковини виступала важливим чинником культурного розвитку, виконувала роль транслятора культури і театрального мистецтва зокрема.

Оскільки жодного спеціалізованого театрального видання на Північній Буковині не видавалося, театральна тематика займала помітне місце на сторінках суспільно-політичних видань. Актуальність теми зумовлена недослідженістю питання специфіки висвітлення означеної тематики на сторінках періодичних видань Північної Буковини 20–30-х рр. ХХ ст., зокрема чернівецького щоденника «Час».

Мета статті – дослідити особливості висвітлення театральної тематики чернівецькою щоденною газетою «Час», систематизувати публікації означеного змісту, визначити основні жанри і з'ясувати основні тенденції та проблеми подання інформації, а також визначити коло авторів театральнокритичних публікацій.

Об'єктом дослідження виступає театральна тематика на сторінках газети «Час», а **предметом** – засоби її вираження (статті, рецензії, замітки, дописи, повідомлення, реклама тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема висвітлення театральної тематики на сторінках українських періодичних видань Північної Буковини міжвоєнної доби досі залишається уповні не дослідженою. Деякі відомості про значення театральної тематики на сторінках буковинської преси знаходимо в монографії М. Романюка [6], статті Т. Сулятицького [8]. Ці науковці розглядали пресу як джерело до історії Буковини, зокрема українського театру на її теренах. Сьогодні дослідники виділяють

означену тематику як один із маркерів формування національної соборності та єдності на шпальтах української періодики Північної Буковини першої половини ХХ ст. [5; 9].

Методи дослідження. Основним методом нашого дослідження є якісний контент-аналіз. Описовий метод дозволив відбрати публікації та класифікувати їх. За допомогою системного підходу виявлені тенденції, що стосуються особливостей подання інформації. Розкриття псевдонімів та уточнення авторства публікацій потребувало застосування біографічного методу.

Виклад основного матеріалу. Щоденна суспільно-політична газета «Час», яка виходила у Чернівцях упродовж 1928–1940 рр., інформувала «про всі події у світі, державі й краю», виступала «оборонцем національних прав» та «дзеркалом народнього життя-буття» буковинських українців, а також висвітлювала український громадсько-культурний рух поза межами краю (Наше завдання. 1928. Ч.1; З Новим Роком! 1929. Ч. 74). «Ключовим поняттям у редакційній політиці “Часу” була ідея єдності», консолідації всіх українських сил заради збереження та розвитку своєї самобутності на шляху до великої мети [9, с. 74]. На шпальтах часопису порушувалися питання освіти, економіки, захисту прав буковинських українців, релігійні питання, а також висвітлювалися проблеми культури, зокрема українського театру.

Театральна тематика представлена у різних публіцистичних жанрах (інформаційних, аналітичних), зокрема таких як: проблемна стаття, рецензія, замітка, анонс, повідомлення, у яких розміщено відомості про репертуар та гастролі українських театральних труп, бенефіси видатних акторів, огляди вистав, розглядалися злободенні проблеми українського театру.

Зазвичай театральним показам передували анонси в щоденнику. Театральні афіші друкувалися на різних сторінках номера, в рамках, виділялися різними шрифтами. У цих лаконічних публікаціях вказувалися дата, місце показу, вартість квитка, великим жирним шрифтом акцентувалася назва п'єси. Інший тип пресанонсу – повідомлення ширшого змісту, в якому зазначені найцікавіші моменти майбутньої вистави: виконавці головних ролей, прізвище режисера, короткий зміст п'єси, а також звернення до населення підтримати ту чи іншу трупу, відвідавши виставу. Інколи такі повідомлення доповнювалися коментарями, в яких рекламована вистава розглядалася з позиції мистецької

і соціальної значущості, як-от: «В неділю, дня 16 ц. м. відіграє драматична секція музичного т-ва “Буковинський Кобзар” народню оперету “О й не ходи Грицю” М. Старицького. Це одна з найкращих народніх оперет, що має велике етнографічне значіння й віддає дуже вірно народній побут в часі Різдва й Нового Року. Тому вона ніколи не старіється й все є повна чару й краси. Саме тепер, коли модернізм захоплює й наше село й по трохи забуваються наші гарні народні звичаї, є добре, коли українська публіка має нагоду хоч в театрі побачити їх і відчутти красу нашого народнього побуту і вслухатися в милозвучність української пісні. Управа секції переконана, що українська публіка покаже, що вона вміє оцінити українську народню культуру й сяля буде битком переповнена. Тепер на загал світ починає більше цікавитися саме народніми штуками. Всі народи їх плекають, всюди вони в найбільшому поважанні. Українська суспільносте! Покажи, що й Ти йдеш з духом часу! Покажи, що Тобі дорога народня культура! Прийди численно на обидві виставі, так полудневу, як і вечірню! Підопри так матеріально, як і морально наших артистів своєю присутністю! Наше міщанство мусить показати свою свідомість! В неділю дайте доказ цього!» (З Театру. 1938. Ч. 2643).

Найбільш поширеним аналітичним жанром, яким послуговувалися редакція й співробітники для висвітлення українського театрального життя краю, була рецензія. Автори цих публікацій здебільшого оцінювали виконавський рівень акторів, хору чи оркестру (за наявності), роботу режисерів (рідше – художників-декораторів, костюмерів), відкривали нові імена, вказували на недоліки чи, навпаки, хвалили вистави, висловлювали свої побажання, давали рекомендації. Дехто розкривав основну ідею п'єси, оцінював реакцію публіки.

У театральному спектаклі рецензентів цікавила насамперед акторська майстерність. Вагоме місце у рецензії займала характеристика «рухів», міміки, сценічної мови (темп, виразність, чистота мовлення), вокальних даних артистів. Автори завжди виділяли вдалі та невдалі у виконавському плані фрагменти: «Лаври вечора належаться очевидно пані Вірі Радзівській, в якій не тільки безперечний сценічний талан, але й глибоко продумана гра, гарний милозвучний голос і прекрасна вимова... Знаменитим у ролі жандармського полковника був С. Терлецький, хоч і старий артист, дає часом привід до розчарування. У ролі любовника

приміром, в народніх штуках, часом неможливий. Та цим разом вивязався із своєї досить трудної ролі бездоганно і ділив успіх з панею Радзівською. Пан Живко в ролі революціонера був добрий та мусить більше уваги звертати на вимову, бо мішання “черновецького жаргону” подекуди разить» (–к. Українська Театральна Студія. 1931.Ч. 949).

Потужне враження на глядача зробила вистава «Ой не ходи Грицю...». Рецензент відзначив майстерну роботу В. Чупки над розкриттям характеру персонажа: «Та мабуть ніхто не всилі так перейнятися й так сатанічно віддати ролю Хоми, як п. Чупка. Наболіло викривлені уста гидкого типа, цинічне мацання бороди, яке дихає ненавистю, злобою до цілого світу, ненависна, огірчена, самолюбна пика...» (Ой не ходи Грицю... 1938. Ч. 2665).

Часто у рецензіях автори не лише давали оцінку певній виставі, а й аналізували значення театру для українства як поневоленої нації, закликали до об'єднання театральних труп, давали певні поради, наголошували на жертовній праці театральних діячів, акторів, які нехтували своїми власними інтересами, часто перебиваючись у злиднях, служили національній справі: «До театру йдемо... в святочному вбранню і душевним настрою все одно чи це би була опера в столиці, чи делетанське представлення аматорського кружка в місточку, чи на селі. Дальше театр це живе слово і жива дія, що крізь них йде ідея чи то на тлі соціально-громадським, чи національно-політичним, просвітнім чи економічним» (Корниляк Волод. Театр на селі. 1929. Ч. 194); «Про значіння театру нема двояких думок. Він становить святиню краси, ублагороднювання, усвідомлювання. Театральні представлення ділають двома прикметами, що в вихованню найвище ціняться, це є: подають поучування в приємній, захоплючій формі... У сіре життя, повне духоубійчих прикростей, укидує театральна дружина жмут яскравого світла радості й вищих почувань» (Бордейний Іван. Український Черновецький Театер у Басарабії. 1931.Ч. 908); «Вашківські члени Драмкружка, це не буденні люди а ідеалісти, котрі буквально всьо посвячують і складають на національний жертвенник. Панам Гарасови Ник. І Івасюкови лежать діти хворі в гарячці а батьки відриваються із болючим серцем від своїх одиначків і біжуть на сцену бо... це національний жертвенник» (Гість. Театральне представлення. 1930. Ч. 461); «Тиняється ця горстка ідейних людей нашою провінцією, місточками і

селами, розносить рідне слово, підбадьорює, – хоч і сама горює в недостатках, хоч і сама відчуває в першій мірі тяжку матеріальну кризу» (Карбулицький Лярій. Гостина «Українського театру» в Станівцях. 1929. Ч. 842).

Ознайомлення з рецензіями давало змогу читачам обрати виставу для перегляду, замислитись над проблемами, які порушуються в ній, дізнатися цікаві факти про склад трупи, сценічні декорації тощо. Ці публікації не лише інформували про мистецький захід, а й виконували виховну функцію, адже формували смаки читачів, спонукали підтримувати своє, українське.

Рецензії вміщувалися під рубриками: «З культурно-просвітнього руху», «Театр» («Театер»), «З театру», «З театрального руху», «З українського театру», «Театер і Штука», а також не входили до жодних рубрик (заголовком слугували назви п'єс). Під рубриками «Новини», «Дописи» надруковано інформацію про аматорський театральний рух, повідомлення про гастролі.

Варто зауважити, що автори театральних рецензій часто змінювалися, підписувалися псевдонімами та криптонімами (Гість, ДеКа, Критик, ОМО, Очевидець, Присутний, А. К., Л. Р.), подекуди дописувач залишався анонімним.

Зазвичай відгуки писали літератори, публіцисти, зрідка – редактори чи політики, діячі культури, дописувачі з провінції, які бажали поділитися своїми враженнями від побаченого театрального дійства.

Традиція «постійного критика» впродовж певного часу спостерігається рідко, проте вона існувала певний час. Зокрема, у 1931 р. велика кількість рецензій належать перу І. А. Луговця, у 1935 р. постійним рецензентом виступав О. Шевчукевич, у 1939 р. рубрику «Театер» вів А. О. Д. (Антон О. Довганчук).

Найбільш активними рецензентами виступали: С. Довганчук, І. Карбулицький, І. А. Луговець, Л. Романовський, С. Степ (справж.: Василь Степанюк), О. Шевчукевич, І. Шпилька (справж.: Святослав Лакуста). Варто відзначити також Дмитра Геродота (справж.: Дмитро Івашина), В. Залозецького, Ореста Князького, Ю. Сербенюка, О. Шипинського (справж.: Орест Масикевич) та ін. [1].

Серед авторів цього жанру був і лідер націоналістичного руху на Буковині Денис Квітковський, який друкував свої рецензії на театральні вистави у 1929–1930-ті рр. під псевдонімом Д. Квітка.

Критик прорецензував кілька вистав аматорських гуртків. Його оцінка була об'єктивною, а критика мала доброзичливий характер. Навіть вказуючи на недоліки, він тут же давав рекомендації, як їх виправити, підкреслював вдалі моменти, завершував рецензію позитивними побажаннями. Декому не подобалась його прямолінійність, йому робили неприємні закиди щодо «строгої критики» (Соловій В. Відповідь на рецензію театральної вистави на Калічанці. 1929. Ч. 328.). Однак Квітковський, не втрачаючи віри, «що кілька правдивих і щирих заміток – сказаних рідним рідньому – не знеохотять аматорів до дальшої праці, а тим більше, збудять у них амбіцію на слідуючий раз вийти ліпше й досконаліше», продовжував «показувати правдиву дорогу» театралам-початківцям. «Коли я можу дещо направити, сповняю свій громадянський обов'язок», – писав рецензент (Квітка Д. Театральна вистава в Садагурі. 1930. Ч. 370).

Квітковський дуже уважно оцінював гру акторів, вказував на сильні та слабкі сторони виконавців. Його критика стосувалася сценічного руху, відчуття артистом своєї ролі: «Через брак природности – природних рухів (а ці рухи, міміка були дуже мало розвинені), брак природного тону в бесіді, сцени найбільше трагічні, виходили так комічно, що публіка заливалася здоровим сміхом»; «А було-б багато гарніше, як-би кождий старався перенестись в душу й положення особи, котру представляє й старався природним своїм голосом висказати те, що й як би він повівся в таких хвилинах із свого життя» (Квітка Д. Театральна вистава в Василеві. 1929. Ч. 246). Його зауваження стосуються також поведінки публіки: запізнення, розмов під час представлення.

Д. Квітковський вказував на суспільно-політичне, виховне значення театральних вистав, акцентував на потребі вибору відповідних п'єс для кожної окремої суспільної групи публіки (сільської, для передмістя, міської): «Що до вибрання театрального матеріалу, то й тут можна дещо сказати. Комедійки, як “Сватання в нецьках”, “Жартівниця” й “Адамові сльози” не дуже-то відповідають Калічанці. Тут думаю моглоб відогратися щось тящого, серйозніщого, з національною закраскою, бо перше артисти є більше вишколені, як звичайні сільські аматори, а друге публіка на передмістях має більше вироблений смак до театру. Завданням театральних вистав на передмістях є в першій мірі будити національну свідомість, розпалювати горячу любов

до всього, що носить марку “Українське”». На селі ж автор радить ставити «лише легенькі комедії», «в першу чергу виробляти смак до театру, потім аж будити національну свідомість» (Квітка Д. Театральна вистава в Калічанці. 1929. Ч. 323). «Театер, аматорські представлення для наших селян, це найголовніший фактор нашого культурного і національного розвитку», – наголошує Д. Квітка у рецензії «Театральна вистава у Чункові» (1929. Ч. 252).

Варто відзначити, що аматорський театральний рух, який активно розвивався на Буковині у 1920–1930-х рр., широко представлений у рецензіях емоційного та відвертого характеру, які надсилали до газети дописувачі-глядачі з різних куточків краю. Ці публікації виражають індивідуальне ставлення і враження авторів від побаченого на сцені. Критика стосувалася й публіки, поведінки людей у залі, пасивності інтелігенції. (Присутний. Театральна вистава в Іспасі. 1933. Ч. 1234). У дописах підкреслювалася жертвовність організаторів таких гуртків, які витрачали свій час, вкладали кошти, добивалися дозволів тощо. Значна увага у їх роботі приділяється пошуку талановитої молоді, розвитку творчого потенціалу, вдосконаленню виконавської майстерності.

Радо віталися на сторінках щоденника прояви дитячого аматорського театру (Т. О. Свято Шевченківське і Діточий театр «В чужім пір'ю» в Вижниці. 1932. Ч. 1078). Це були повністю позитивні відгуки, підбадьорливі та заохочуючі: «Малі актори-аматори... вивязалися з своїх роль, як на перший раз, знаменито: їх гра була природна й свобідна...» (Г-к. Бунт ляльок. 1937. Ч. 2396). У статтях про виховання дітей на провінції підкреслено роль театру як одного із чинників національного виховання (С. П. Ще про виховання. Жіноче діло. 1929. Ч. 16).

Знаковою подією в тогочасному українському театральному житті Буковини було театралізоване свято з нагоди двадцятиліття смерті Івана Франка, яке влаштувало товариство «Чорноморе» «в салі Народнього Дому» у червні 1936 р. (О. Д. Свято в честь Івана Франка. 1936. Ч. 2177). За оформлення дійства відповідала художник-декоратор (Королівського театру в Бухаресті) Наталія Геркен-Русова. Витворені нею паперові костюми для інсценізацій Франкових творів зробили фурор серед чернівецької публіки. Ідейниця мистецтва під гаслом «Arms – arma pro patria» – «Мистецтво – зброя за Батьківщину!» (книгу вона напише згодом, у 1939 р., – п. н. «Героїчний театр», Лондон, 1957) не

лише продемонструвала нові авангардні пошуки у сценографії, а й виголосила промову про значення мистецтва в житті нації: «Нам треба мистецтва, може ще більше як іншим народам, але не “мистецтва для мистецтва” (l’art pour l’art) тільки мистецтва для ціли – в о й о в н и ч о г о м и с т е ц т в а. Це повинні ми собі добре і раз на завсіди запам’ятати!». Саме ці слова акцентував автор рецензії-огляду «Свято в честь Івана Франка» О. Д., адже зміст «докладу» п. Геркен-Русової відповідав вимогам часу і становищу українців у Румунії (й не тільки).

У цьому ж числі рецензії передувала пізнавальна стаття Х. Б. «Театр інсценізацій (Паперові інсценізації)». Автор фрагментарно ознайомив буковинського читача з історією театрального костюма та з тогочасними тенденціями європейської театральної культури, зразками якої були модерні костюми, декорації п. Н. Геркен-Русової, підкреслює головну ідею її творчості – «мистецтво-зброя». Ці матеріали свідчать про те, що редакція дуже ретельно добирала матеріал для публікацій та сприяла популяризації культури, підносила мистецький рівень українського загалу.

Варто зауважити, що рецензенти щоденника не тільки відзначали «глибоке мистецьке знання» та «розмах артистичної індивідуальності і таланту» Н. Геркен-Русової, а й підкреслювали реакцію публіки на модерні спектаклі, особливо глядачів інших національностей: «Чужинці мали задоволення і лише були трохи здивовані, що цілий спектакль переведено у цілком західноєвропейським стилі, але виразно як національне мистецтво. Від них, чужинців, було чути слова: “Нарешті ми бачимо на чернівецькій сцені “Європу” і “видно, що всім керувала свідомо рука великого патріота”» (Завваги і вражіння з «4-ох пір Року». 1938. Ч. 2208, 2209).

«Час» не обмежувався публікацією лише хронікальних повідомлень та рецензій. Редакція друкувала пізнавальні статті, як-от: «Театр на Україні» (Додаток до 100 числа «Часу». 1929); В. Королів-Старий «На світанку нашого театру (славній пам’яті М. Л. Кропивницького)» (1931. Ч. 696); «Дещо з історії нашого театру в Галичині та на Буковині (Bucovina)» (1937. Ч. 2374–2376), «Дещо про ляльковий театр, або 1 – по нашому – «вертеп» та «вертепну драму» (1938. Ч. 2734, 2735).

На увагу заслуговують статті, у яких розглядалися актуальні тогочасні проблеми сценічного мистецтва на Буковині, дискусії

про єдиний український театр у краї, питання виховання актора, сценічної мови, накопичення реквізиту, культури публіки, аудиторії, підтримки українською інтелігенцією свого театру та багато інших.

Значний пласт театральних публікацій присвячено ідеї єдиного репрезентативного українського театру на теренах Буковини, яку підтримували багато авторів щоденника протягом тривалого часу (Управа Українського Театру в Чернівцях. 1932. Ч. 1090; Л. Р. Справа українського театру на Буковині. 1933. Ч. 1391; Українець з провінції. У справі українського театру. 1933. Ч. 1230; ОМО. Український театр в Чернівцях. 1933. Ч. 1478). Українська суспільність висувала претензії керівникам, представникам театральних колективів, а преса виступала майданчиком для обговорень цього питання (До українського громадянства в справі українського театру. 1932. Ч. 1043; Розбудова Українського театру в Румунії. 1932. Ч. 1048; Дудич Іван. В справі українського театру. 1933. Ч. 1489). Автори наголошували, що співпраця труп сприятиме розвитку українського театру на Буковині. Не лише активна інтелігенція виступала на сторінках газети за об'єднання театральних труп в одну, а й дописувачі з провінції: «Одну українську трупу в Чернівцях зі справді вартісних українських елементів утворити та вдержати при допомозі провінції зможемо. ...Це є справа досить пекуча і вирішити її треба як найскорше» (Ділетант. Пора зробити з цим порядок. 1929. Ч. 289). Вважаємо, що така вимога суспільства суттєво впливала на об'єднання у 1928 р. і 1934 р., двох провідних театральних труп С. Терлецького та І. Дутки в один сильний Народний театр [7]. Поціновувачі театрального мистецтва одразу ж відзначали підвищення мистецького рівня вистав об'єданого театру, роботу режисерів з акторами над розкриттям характеру героїв тощо. Оцінюючи переваги нового об'єданого творчого колективу, один з дописувачів зазначив, що вже від першої вистави об'єданого театру «новим життям повіяло зі сцени» (Вижницький. Реорганізація українського театру на Буковині. 1929. Ч. 325).

Питання репертуарної складової було надзвичайно актуальне. Тема напрямів репертуарної політики українського театру на Буковині часом розгорталась у дискусію між прихильниками «модерних штук» та драматичних творів побутового характеру. До прикладу: Р. Дудинський вказував, що театральний репертуар

«цілком не відповідає вимогам часу!», наполягав обирати п'єси «з національного життя» (Наш театр. 1935. Ч. 1806). В. С., вступивши у полеміку з Р. Дудинським, зазначав: «Годі годувати публику одним Старицьким. Проїдається. І годі апелювати тільки до почуття обов'язку публики» (Ще про театр. 1935. Ч. 1812).

Багато авторів вказували на потребу змін у розвитку сценічного мистецтва, радили вдаватися до драматургії новітніх українських авторів, а з європейських – вибирати з-поза кола представників народів-поневолювачів (Б. Г. До статті «З театру» 1931.Ч. 784). У газетних публікаціях молодші вимагали динамічності, рішучості, старші були опановані більше сентиментом. Проте обидві сторони сповідували національну ідеологію. Завдання театру вбачали у пробудженні почуття та уяви театральних глядачів, та зв'язку з рідною землею, усім українським народом, з минулим та майбутнім.

Подекуди редакція містила свої зауваги під публікаціями, як-от: «При цій нагоді звертаємо увагу всіх наших театральних гуртків, щоб можливості вибирали для вистав штуки змістовні, сильні й головню відповідні духові нашого часу. Вони повинні публику вчити й виховувати. Для цього надаються в першу чергу новіші штуки» (Довганчук С. Безталанна Тобілевича. 1936 Ч. 2183.). Одним із ключових питань театральної тематики було питання майстерності актора, яке розглядалося не лише у рецензіях, а й у статтях. Провідною думкою цих публікацій виступає судження, що «артист – творець має втілювати в собі прикмети, ідеали й вікову тугу цілої своєї раси. Він має бути її виразником. Він має бути тим, що творить, що з хаосу вибирає найцінніше й перетворює його духову цінність. Митець – орач і сіяч» (ДеКа. Мистецтво для мистецтва? 1935. Ч. 1944).

Проблема фаховості театральних діячів широко відображалася на сторінках видання. Вирішення питання мистецької освіти взяло на себе товариство «Буковинський Кобзар», яким було організовано у 1932 р. навчальні курси п. н. «Музична і драматична школа». Газета активно закликала молодь скористатися такою можливістю, інформувала про структуру і програми навчання. Цікаво: програму драматичного відділу склали такі дисципліни: «1. Курс деклямації і рецітації (теорія і практика); 2. Рух на сцені і рухи тіла (жест і міміка); 3. Мова; 4. Історія літератури; 5. Історія мистецтва і інші дотичні предмети». Також до навчальної програми був включений

предмет нового виду мистецтва – евритмія (Муз. і драм. Школа укр. Муз спів. Тов. «Бук. Кобзар» в Чернівцях. 1932. Ч. 1127).

На сторінках щоденника також звучав голос представників театру. Про добру освіту акторів, режисерів та виховні функції театру, який пропагує живе слово, формує смаки, ознайомлює з мистецтвом, йшлося у статті «Театер у нас, – а театр у других» визначного актора та режисера Буковини Василя Чупки (1934. Ч. 1519).

Трапляється у щоденнику жанр творчого портрета. Зокрема, про творчий успіх провідного буковинського актора С. Терлецького повідомляють статті С. Пігуляка «Запорожець за Дунаєм (з приводу 25-літнього ювілею С. Терлецького)» (1935. Ч. 1858) та редакційна – «Ювілей артиста Сидора Терлецького» (1935. Ч. 1862). Мало місце й інтерв'ю С. Терлецького (Бенефіс Сидіра Терлецького. 1932. Ч. 1041). Часто портрети українських театральних діячів містили біографічні елементи, ознайомлювали читача з творчою діяльністю, а також виступали частиною анонсованої вистави: «Пращальний виступ п-і Сологуб-Подзімек» (1930. Ч. 371); Іванна Біберовичева (1937. Ч. 2976); «Бенефіс Івана Дудича (З нагоди 20-ліття на сцені)» (1937. Ч. 2630).

Варто зазначити, що публікації театральної тематики мали пропагандистсько-просвітницьку мету. Ідеологічне забарвлення простежується і в аналітичних жанрах, і у багатьох анонсах, повідомленнях, звітах. Автори закликали українське населення до консолідації та активності: «У злуці сила й піднесення, в розлуці слабкість і упадок. Це мусять зрозуміти всі й спільними силами прямувати до спільної мети. Організованість, єдність у думках, ділах і меті всіх верств нашого народу, це та найгірніша гармата, котрою ми розібемо ворожі мури й станемо господарями у власній хаті. Працюймо в цім напрямі!» (Квітка Д. Невольник у Жадові. 1930. Ч. 1138.). Часопис обстоював ідею соборності, постійно тримав у центрі уваги події театрального мистецтва на українських землях, особливо у радянській Україні, а також українських громад поза етнічними кордонами.

Сутність театру підноситься як націєзбережний чинник: «Це найкраща національна школа для виховання мас, для вивчення рідної мови, для розвитку любови і патріотичного почуття до свого рідного» (С. Т. Значіння і необхідність укр. театру на Буковині. 1930. Ч. 374). У статтях домінує думка про обов'язкову підтримку й розвиток свого національного

мистецтва, що служить підвалиною незалежності народу і як захист проти румунізації в тогочасних умовах (В. К. Театер – джерело освідомлення. 1933. Ч. 1578; Національний Театер у Чернівцях задумує румунську національну пропаганду серед укр. населення. 1933. Ч. 1307). Пріоритетними функціями театру названо ті, які виконують «перворядне національне завдання»: театр як школа («учителі для аматорських сільських гуртків»), політична пропаганда («будителі національної свідомості в селян»), дипломатична місія («перед чужинцями обороняють політичні домагання української нації») (Задума О. Український Театер в Чернівцях. 1929. Ч. 468).

Редакція постійно наголошувала на необхідності піднесення національної культури, вагомим елементом якої є театр. У 1935 р. у газеті було вміщено розвідку І. Огієнка «Нація й культура», головна думка якої – без власної духовної культури не може бути самостійної нації: «Культура для кожного народу – найперша основа, що на ній він правдиво міцніє й гартується. Сила народу – в силі його культури. З культури народу – однаково якої: матеріальної чи духовної – всі судять про зрілість та про міць його. Зрілість культури завжди тягне за собою й загальний зріст народу, збільшує його національну свідомість, гартує витривалість у боротьбі за існування. Національна свідомість, що росте з національної духовної культури, це найміцніший ґрунт для самостійного життя народу» (Огієнко І. Нація й культура. 1935. Ч. 2002–2004).

На вагому впливі і значенні театрального мистецтва для збереження ідентичності та культурного розвитку народу наголошували й дописувачі із провінції: «Драматичні вистави й співи хору, це, при сучасному політичному стані, майже єдиний спосіб, яким можемо прилюдно промовляти до душі нашого народу, й до тих чужинців, які мають прилучитися до духовної культури й мистецтва. Тому з радістю занотовуємо кожний культурний прояв по наших селах, бо такий прояв є запорукою, що нарід наш не впаде в дикунство, й не буде тинятись сиротою попід чужими тинами» (І. М. Шабо на Акерманщині. 1935. Ч. 2037).

Газета виконувала просвітницько-виховну функцію, формувала духовний потенціал читачів, ознайомлюючи їх з українським театральним рухом на Буковині та за її межами, зосереджуючи увагу на етнічній спільності українського народу.

Висновки. Отже, аналіз публікацій театральної тематики дозволяє стверджувати, що ці матеріали досить повно відображають українське театральне життя Північної Буковини у міжвоєнний період. Це – публікації про процес організації «Українського театру» в Чернівцях у 1920–1930-х рр., визначні постаті театрального мистецтва Буковини, рецензії на вистави. Виокремлюються публікації, що стосуються об'єднання українських чернівецьких театральних труп в один репрезентативний національний театр, модернізації репертуару театру. Пріоритетною функцією театру в суспільстві автори вважали його виховне, пропагандистське значення як у культурній, так і в політичній сфері.

Серед жанрового різноманіття переважає рецензія. Рецензенти оцінювали акторську майстерність, добір репертуару. Серед рецензентів варто виділити Д. Квітковського, театральна критика якого була адресована аматорським театральним трупам, а також публіці: містила цінні поради щодо вибору репертуару та правил етикету у храмі Мельпомени. Основу його рецензій складав всебічний об'єктивний аналіз.

Висвітлення театральної проблематики на шпальтах часопису сприяло ефективній комунікації театральних діячів, публіки, підвищенню культурного рівня, естетичного виховання буковинців, формуванню їх художніх смаків та, врешті, консолідації навколо самотутності України та її культури.

Література

1. Брайлян Н. Приховані імена: словник псевдонімів та криптонімів українських авторів XIX–XXI ст.: рукопис.
2. Буковина. Її минуле і сучасне / за ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. Париж; Філадельфія; Дітройт, 1956. 965 с.
3. Буковина 1918–1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток (матеріали і документи) / упорядкув. та ред. С. Д. Осачука. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 326 с.
4. Жулинський М. Духовна єдність України. URL: <https://who-is-who.ua/main/page/nlu10/1/686>.
5. Попович Ю. О. Преса Північної Буковини у формуванні концепції національної соборності (1885–1930-ті рр.): дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: спец. 27.00.04 «Теорія та історія журналістики» / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 200 с. URL: <https://chtyvo.org.ua/authors/>

Popovych_Yuliia/Presa_Pivnichnoi_Bukovyny_u_formuvanni_kontseptsii_natsionalnoi_sobornosti_1885-1930-ti_rr/.

6. Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870–1940 рр.). Львів: Фенікс, 2000. 588 с.

7. Руснак В. Нарис історії українського театрального мистецтва на Буковині по 28 червня 1940 року. *Наш Театр*. Книга діячів українського театрального мистецтва. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1975. Т. I. С. 173–200.

8. Сулятицький Т. Газета «Буковина» (1885–1918 рр.) як джерело до історії українського театру. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці, 2008. Вип. 394–398: Слов'янська філологія: зб. наук. пр. на пошану професора Богдана Мельничука з нагоди його 70-річчя. С. 32–38.

9. Терещук О. Газета «Час» (Чернівці, 1928–1940 рр.): національна єдність і долання кордонів. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2021. Вип. 11(29). С. 69–98. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11\(29\)-5](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11(29)-5).

References

1. Brailian, N. Prykhovani imena: slovnyk psevdonimiv ta kryptonimiv ukrainskykh avtoriv XIX–XXI st. [Secret names: a dictionary of Ukrainian authors' pseudonyms and cryptonyms of the 19th–21st centuries]: rukopys. (in Ukr.).

2. (1956). Bukovyna. Yii mynule i suchasne [Bukovina – Past and Present], za red. D. Kvitkovskoho, T. Bryndzana & A. Zhukovskoho, Paryzh; Filadelfiia; Ditroit, 965 (in Ukr.).

3. (2005). Bukovyna 1918–1940 rr.: zovnishni vplyvy ta vnutrishnii rozvytok (materialy i dokumenty) [Bukovina 1918–1940: external influences and internal development (Materials and documents)], upor. ta red. S. D. Osachuka; Reziume nim. ta anh. mov., Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 328 (in Ukr.).

4. Zhulynskyi, M. Dukhovna yednist Ukrainy [Spiritual unity of Ukraine]. Retrieved from <https://who-is-who.ua/main/page/nlu10/1/686/> (in Ukr.).

5. Popovych, Yu. O. (2017). Presa Pivnichnoi Bukovyny u formuvanni kontseptsii natsionalnoi sobornosti (1885–1930-ti rr.) [The press of Northern Bukovina in the formation of the concept national unity (1885–1930)]: dys. ... kand. nauk iz sots. komunikatsii: spets. 27.00.04 «Teoriia ta istoriia zhurnalistyky», Chernivetskyi natsionalnyi universytet im. Yuriiia Fedkovycha, Instytut zhurnalistyky Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka, Kyiv, 200 (in Ukr.).

6. Romaniuk, M. (2000). Ukrainaska presa Pivnichnoi Bukovyny yak dzherelo vyvchennia suspilno-politychnoho zhyttia kraiu (1870–1940 rr.) [Ukrainian press of Northern Bukovina as a source of study of socio-political life of the region (1870–1940)], Lviv: Feniks, 588 (in Ukr.).

7. Rusnak, V. (1975). *Narys istorii ukrainskoho teatralnogo mystetstva na Bukovyni po 28 chervnia 1940 roku* [Essay on the history of Ukrainian theater art in Bukovina until June 28, 1940], *Nash Teatr. Knyha diiachiv ukrainskoho teatralnogo mystetstva*, Niu-York; Paryzh; Sidnei; Toronto, (I), 173–200 (in Ukr.).

8. Suliatytskyi, T. (2008). *Hazeta «Bukovyna» (1885–1918 rr.) yak dzherelo do istorii ukrainskoho teatru* [The newspaper *Bukovyna* (1885–1918) as a source for the history of Ukrainian theater], *Naukovi visnyk Chernivetskoho universytetu*, Chernivtsi, (394–398: Slov'ianska filolohiia: zb. nauk. pr. na poshanu profesora Bohdana Melnychuka z nahody yoho 70-richchia), 32–38 (in Ukr.).

9. Tereshchuk, O. (2021). *Hazeta «Chas» (Chernivtsi, 1928–1940): natsionalna yednist i dolannia kordoniv* [The newspaper *Chas* (Chernivtsi, 1928–1940): national unity and overcoming borders], *Zbirnyk prats Naukovodoslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, (11(29), 69–98. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11\(29\)-5](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11(29)-5) (in Ukr.).

Olha Tereshchuk

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv
(Lviv, Ukraine)

THE UKRAINIAN THEATER LIFE IN NORTHERN BUKOVYNA ON THE PAGES OF THE DAILY NEWSPAPER «CHAS» (CHERNIVTSI, 1928–1940)

The article explores the coverage of theatrical topics in the inter-war Bukovyna periodicals. The research was based on the Chernivtsi daily newspaper «Chas». The general trends and genres that authors addressed most frequently were analyzed. The main topics that revealed the features of the contemporary theater movement in Bukovyna were highlighted. The authors of theater-critical publications were identified. The author indicated that special attention was paid to the problems of uniting the Ukrainian Chernivtsi theater troupes into one representative national theater and the modernization of the theater repertoire. The study has confirmed that, among the variety of genres, play reviews prevailed.

Keywords: theatrical topics, *Chas* newspaper, Northern Bukovyna, «Ukrainian Theater» in Chernivtsi, theatre troupe, play review.